

A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK

Nr. 663.

A. HANS

DE GROOTE RAMP

Uitgave A. Hans-Van der Meulen, Kontich.

DE GROTE RAMP

I.

Maria Peeters, een vrouw van ongeveer veertig jaar, duwde haar handwagen door het Schipperskwartier te Antwerpen.

In de buurt wist misschien wel niemand, dat haar familienaam Peeters was. Ze werd algemeen "Mossel-Mie" genoemd, omdat ze hele dagen vooral met mosselen leurde, al verkocht ze ook wel eens garnaal, pladijs en andere vis.

Ze was nooit getrouwd geweest en woonde op de Steenhouwersvest in een tamelijk groot huis, waarvan ze echter de bovenkamers verhuurde. Men zei daar, dat Mossel-Mie veel geld spaarde, al leefde ze armoedig.

Maar Maria Peeters liet de mensen praten en elke dag, door weer en wind, trok ze er op uit, en dan klonk aanhoudend haar schelle stem met "Mosselen" of om andere waar aan te kondigen.

Ze had veel klanten.

Toen ze nu in die koude novemberdag van het jaar 1888 haar wagen uitverkocht had, zette ze hem neer voor een kleine woning van de Ridderstraat. Hier woonde in het benedenhuis haar zuster Katrien, die al vroeg haar man verloren had en thuis ijverig naaide, dikwijls tot een heel stuk in de nacht, om het

brood te verdienen voor haar en haar veertienjarig dochtertje Paula.

Katrien maakte een kleeft af, toen Maria binnentrad. Die was gewoon hier koffie te drinken en dan at ze ook een boterham mee. Dat vond ze voordelig, want Mossel-Mie was een gierig schepsel. En ze verstonde daarbij de kunst om meester te spelen over haar jongere zuster, die ze echter ook fleemde door allerlei beloften voor de verre toekomst. Ze zei immers dikwijls, dat ze kind noch kraai in de wereld had en alles, wat ze spaarde, later voor Paula zou zijn.

— Goede dag, ai mij, wat ben ik moe, zo hele dagen sleuren met die stootkar, het is me het leventje wel, klaagde Maria, terwijl ze met haar dik lichaam op een stoel bij de kachel neerplofte. Gij hebt het gemakkelijker, Katrien, ge moogt altijd zitten, vervolgde ze.

— Het was vannacht één uur toen ik naar bed ging en om zes uur vanochtend zat ik hier weer. En voor naaiwerk betalen ze niet veel, antwoordde de zuster, die mager was en altijd een trek van vermoeienis op haar bleek gezicht vertoonde.

— Waarom houdt ge Paula ook niet van school ? Ze is verdraaid veertien jaar !

Dat vroeg Maria gedurig, al verzekerde ze, dat Paula later goed zou zijn met haar tantes geld.

En altijd weer antwoordde Katrien dan zoals ook nu :

— De meesteres zegt dat Paula zo goed leert en ze misschien wel onderwijzeres kan worden.

— Laat u toch de kop niet zot maken! spotte Maria. Onderwijzeres worden, blijven leren tot ze negentien jaar is. En gij u daarvoor dood werken !

— We zullen afwachten, of het mogelijk is. Nu

mag Paula nog leren.

Och, zo werd er dikwijls gepraat. En in haar hart hoopte Katrien nog altijd, dat haar welgestelde zuster helpen zou, om Paula voor onderwijzeres te laten studeren.

Ze stond nu op, om koffie te zetten. Ze sneed boterhammen, terwijl Maria nog steeds klaagde, dat ze zo moe was en een slavenleven leidde.

Wat later trad een mager meisje binnen, met een toch lief en vriendelijk gezicht. Het was Paula. Ze kwam van de school. Ze groette moeder en tante, legde haar boeken en schriften weg en schoof bij aan tafel. Onder het eten zei ze :

— O, de juffrouw heeft een mooi verhaal gedaan van het Fokkershuis hier op de Steenhouwersvest.

— Zeker van de rijke Fokker, die daar over vele honderden jaren woonde. Ik heb er ook nog over gehoord, knorde tante Maria.

— Hij heette eigenlijk Fugger, vertelde Paula. En hij kwam uit Duitsland. Hij was een grote koopman. Zijn schepen voeren over de Schelde met allerlei goederen uit vreemde landen. En ja, hij was schatrijk. Zijn vrouw stierf en liet een testament na. Daarin stond, dat Fugger de helft van al zijn geld moest geven aan zijn dochter Kathelijne als ze trouwde. Maar Fugger was een vrek. En hij stak bijna al zijn goud en zilver weg in een geheime kelder onder zijn huis. Zijn dochter wilde trouwen met Edward Hochstetter, de zoon van een koopman. Fugger verbood het haar en Kathelijne en Edward hadden veel verdriet.

— Die Edward loerde zeker op het geld van die Fugger? zei tante Maria minachtend.

— O, neen, antwoordde Paula ; zijn vader was ook rijk.

— Ja, ja, maar het water moet altijd naar de zee lopen. 't Was toen natuurlijk juist als nu.

— Edward hield veel van Kathelijne, vervolgde Paula. En Fugger liet ze niet trouwen, omdat hij dan de helft van zijn geld zou moeten geven. Hij was te vrekkelig om er van te kunnen scheiden. Hij zat dikwijls 's avonds laat, als zijn dochter en knechten en meiden naar bed waren, in die geheime kelder bij zijn goud en zilver. En niemand in huis kende die kelder. Op een avond ging hij er weer heen. Hij opende de verborgen deur. Niemand kon die in de muur zien. Maar Fugger vergat nu de sleutel uit het slot te nemen. En toen hij in de kelder zat, viel de zware deur toe. Wanneer hij later weg wilde gaan, had hij de sleutel niet en hij kon niet meer uit de kelder. Hij riep, hij bonsde op de deur, maar niemand hoorde het. De kelder had veel te dikke muren. Hij zat daar met al zijn goud en zilver. En hij moest er van honger en dorst sterven. Toen hij 's morgens niet naar beneden kwam en Kathelijne, de dochter, zag, dat haar vaders bed niet beslapen was, meende ieder dat Fugger haastig op reis was moeten gaan. Toch waren allen in huis ongerust. En dat werd nog veel erger, twee, drie, vier dagen later. Fugger keerde niet terug en liet ook niets van zich horen. En niemand wist iets van die verdoken kelder af, of van de geheime deur.

Mijnheer Hochstetter, de vader van Edward, zond een bode naar de familie in Duitsland, maar niemand had iets van Fugger gezien of gehoord. Kathelijne schreide veel. Heel de stad sprak over de verdwijning, maar niemand kon nieuws geven. Er kwam een broer uit Duitsland. Hij onderzocht de zaken en hij was verwonderd, dat Fugger veel minder geld bezat, dan hij gemeend had. Ook mijnheer Hochstetter begreep dat niet. Maar wel drie kwart

van het fortuin zat in de geheime kelder. Kathelijne bleef niet arm achter, maar ze was toch niet schatrijk, zoals de mensen gemeend hadden.

— En die mijnheer Edward liet ze toen natuurlijk staan, zei tante Maria bits.

— O, neen, na een jaar trouwde hij met Kathelijne en ze woonden in het Fokkershuis. Veel jaren gingen voorbij. En nooit hadden ze nog iets van Fugger gehoord. Eens wilden Edward en Kathelijne veranderingen ondernemen aan het huis, vertelde Paula verder. Er moest gegraven worden aan de achterkant. De werklieden kwamen er op een verdoken gewelf. Edward liet het openmaken en toen ontdekte hij de geheime kelder. Naast de tonnen met goud en zilver lag een geraamte. Aan een gouden keten merkte Kathelijne dat het van haar vader was. De metselaars vonden ook de geheime deur. En Edward begreep, wat er gebeurd was, en dat Fugger zichzelf had gevangen gezet bij zijn schatten en er van honger moest sterven, omdat niemand hem kon verlossen. Kathelijne was nu opeens schatrijk, maar ze treurde veel om haar vader. Ze liet hem met grote plechtigheid begraven en de akelige kelder opvullen. Ja, ja, eindigde Paula, dat is op de Steenhouwersvest gebeurd.

— De juffrouw moest zulke domme vertellingen niet doen. Ge zult er 's nachts van dromen, bromde tante Maria.

Maar ze dacht aan haar keldertje en aan een geheime bergplaats onder de vloer, waar zij haar geld verstopte, al waren het geen schatten zoals bij Fugger. En 's avonds laat ging ze er ook wel eens heen met een kaarsje om de goud- en zilverstukken en het bankpapier te tellen.

Ha, met zulke verhalen zou die juffrouw wel

slechte kerels op de gedachte kunnen brengen bij Mossel-Mie in de kelder te speuren. Ze had immers de naam dat ze veel potte.

— O, tante, ik hoor zo gaarne die oude vertellingen van Antwerpen, zei Paula.

— Flauwe praat. 't Kan mij niet schelen, wat er honderden jaren geleden gebeurd is. Die Fukker of Fokker was een grote onnozelaar om zich bij al zijn geld te laten verhongeren. Hij moest maar gezorgd hebben, zo'n rijke vent, dat hij twee sleutels van die geheime deur had; dan kon hij er altijd één in zijn zak gehouden hebben.

— Hij werd gestraft voor zijn gierigheid, zegt de juffrouw.

— Dat is ook flauwe praat. Als een mens spaart, noemen ze hem gierig. Fukker of Fokker had zeker zijn geld door de vensters moeten smijten voor de leeglopers en dronkelappen. Tut, tut, leer rekenen, lezen en schrijven, vooral rekenen, dat is beter dan uw hoofd vol te proppen met die oude, gekke histories ! hernam tante Maria. Ai mij, vervolgde ze, wat ben ik moe en ik heb nog zoveel te doen. Ik ga eens naar huis.

Maria had nu lekker gegeten en gedronken en ze vertrok. Ze duwde haar lege wagen naar de Steenhouwersvest. Ze had naast haar huis een kleine binnenplaats, waar de kar kon staan. Een achterkamer was haar magazijn. Daar stonden manden, bennen en emmers, en lag nog een hoopje mosselen.

Maria sliep in een voorkamer en ze zat meestal in het keukentje waar ze zich haast niet roeren kon, zo vol was het er. Ja, Maria Peeters leefde armoedig. Ze stak nu haar kachel aan, want het was erg koud.

Nu en dan hoorde ze een schreeuw in het gangetje. 't Was iemand, die om mosselen kwam en Maria

wipte telkens haastig op om te bestellen. 't Was zo zoet om geld te verdienen.

Zo werd het helemaal avond en nu hurkte Maria zich bij het vuur. Boven was er gestommel van de burenen. Daar kwamen nu een jongen en een meisje thuis, die aan de dokken in de kardoezenfabriek van Corvilain werkten. Een andere zoon laadde en loste evenals zijn vader schepen.

— Vier, die verdienen, daar komt geld binnen, dacht Maria jaloers. Bij Corvilain hebben ze veel kinderen nodig, Paula zou er ook een daggeld kunnen winnen. Onderwijzeres worden. Katrien heeft het nogal hoog zitten. Ha, ik begrijp het wel, ze rekent erop, dat ik in die vier of vijf jaar veel zal toesteken. Dan is ze toch mis. Ik kleet me niet uit voor ik naar bed ga... Als ik zuinig leef en me te kort toe, om te sparen is het niet voor een ander.

— Maar voor wie dan? scheen een inwendige stem te vragen.

— Voor me zelve, antwoordde Mie, voor een geruste oude dag, als ik geen kar mosselen meer langs de straten kan sleuren. Nog vier, vijf jaar blijven leren, als ge er al veertien zijt, dat is goed voor rijke mensen, maar niet voor het kind van een arme weduwe als Katrien. Van mij zou Paula vlug in het werk zitten en ook wat inbrengen. Maar ja, Katrien is hoogmoedig, omdat ze met een klerk getrouwd geweest is. Och, arme, hij verdiende niet veel met al zijn schrijven en hij was een ziekelijke sukkelaar. Hij trok het niet lang. Nu moet Katrien hele dagen naaien... en dan toch zulke grote plannen met haar dochter!

— En als gij nu eens wat hielpt, vier, vijf jaar, zoudt ge een schoon werk doen, fluisterde de inwendige stem. En ge kon er fier op zijn, wanneer Paula

onderwijzeres werd en een goede betrekking kreeg. En gij moest er toch waarlijk geen boterham minder voor eten en ook niet bang zijn voor uw ouden dag.

— Flauwe praat! gromde Maria. Ik kleed me niet uit voor ik naar bed ga en ieder blijft van mijn duitjes af.

Tegen acht uur bakte ze een stukje spek; ze at dat met brood, onder het genot van een kom sterke koffie. Daarna bleef ze nog bij de kachel zitten : het was er goed. Gewoonlijk soesde ze dan wat, tussen waken en slapen in. Maar vanavond lukte dat niet. Ze dacht aan die vertelling over Fugger.

— Die vent moet toch wreed afgezien hebben in zijn geheime kelder, mompelde Maria. Daar gevangen zitten bij tonnen zilver en goud. Er niet uit kunnen en niemand, die hem hoorde. Hij kreeg honger en dorst en met al zijn geld nog geen stuk brood, nog geen haring of aardappel kunnen kopen. Hij kon geen goud of zilver knabbelen. Ai mij, wat een wreed einde ! Verhongeren, het heeft misschien wel een week geduurd, eer hij dood was. Zo al uw krachten voelen vergaan van honger, als hij al de winkels van de straat had kunnen leeg kopen met zijn geld. Nog ellendiger dan een bedelaar, die toch hier en daar een stuk brood krijgt. Ja, ik kan begrijpen, dat die Fukker of Fokker gaarne zijn geld zag, dat hij zijn handen in het goud en zilver stak en het tussen zijn vingers liet glijden. Maar hij moest altijd een tweede sleutel van die geheime deur in zijn zak gehouden hebben. Hoe zou die deur toegefallen zijn? Misschien door de tocht, of ze te hard aangehaald, dat ze in het slot sprong. Moet ik daar nu heel de avond over dubben? En ik krijg waarachtig ook zin om eens naar mijn geld te gaan kijken.

Boven was het stil geworden. De burens lagen te

bed. Ze moesten er 's morgens vroeg uit. Maria stak een kaars aan. Ze nam een sleutel, die ze aan een touwtje onder haar kleed droeg. Ze schrok, toen de sleutel in het slot kreess.

— Och, boven slapen ze, prevelde ze. En als er nog een wakker ligt, kan hij dit gerucht niet horen, maar morgen zal ik toch wat olie aan het slot doen.

Ze nam de sleutel mee en daalde de keldertrap af.

— Ik laat me niet opsluiten, zei ze bij zichzelf. 'k Ben slimmer dan die Fukker of Fokker. En ook, als ik riep, zouden ze me horen.

Haar schaduw danste op de muur en Maria keek er wat angstig naar.

— Och, wat ben ik flauw! bromde ze. Dat komt door die akelige vertelling. Moet de juffrouw op school aan de kinderen zulke flauwiteiten wijsmaken! Laat ze die in de oude doos blijven.

Maria zette de kaars in de hoek op de vloer en zonk op de knieën. Ze schoof wat brandhout weg en met een scherp stokje peuterde ze even in een reet tussen de stenen. Dan kon ze een blauwe tichel opheffen en in het gat een ijzeren koffertje openen. Nu begonnen haar ogen te fonkelen. Daar was een schittering van zilver.

— Mijn schat, al zijn het geen tonnen vol goud en zilver als bij die Fukker of Fokker, dacht ze. Bah, wat moet de rijke vent een akelige dood gehad hebben! Als ik hier nu eens bleef liggen, en niemand wist of hoorde het... en ik zou honger en dorst krijgen, en ik kon niet drinken of eten! Maar de stommerik moest altijd een tweede sleutel in zijn zak gehad hebben! Mij zal er zo'n ongeluk niet overkomen... ik ben slimmer dan die koopman van vier, vijfhonderd jaar geleden. Mijn geld naar een notaris of een bank of de post dragen, dat doe ik ook niet; ik pas er zelf op.

Maria schrok en keek schuw op. Wat hoorde ze. Ze dacht plots aan een dief, die in huis gedrongen was en in de kelder zou springen.

— Neen, neen, 't is iemand die voorbij gaat, mompelde ze. Wat ben ik flauw! Dat komt door die beroerde vertelling van Paula. Kan haar meesteres de tijd niet beter gebruiken dan met zulk een flauwe praat uiteen te doen !

Maria had nu toch geen geduld om haar geld te tellen, zoals ze anders nogal eens deed. Ze kende trouwens het bedrag : bijna twintigduizend frank. O, ze leure al van haar zeventiende jaar, toen ze wees werd. Ze had toen niemand nodig... ze kon wel voor haarzelf zorgen. Ze bleef met Katrien op twee kamertjes. Haar jongere zuster moest het huishouden doen en naaien tot ze trouwde. Drie en twintig jaar had Maria langs de straat gelopen, altijd veel verkocht en zuinig geleefd en vlijtig gespaard, frank na frank gepot.

— En nu een ander aan mijn geld laten zitten, ha neen! zei ze bij zichzelf. Ik kan het begrijpen, dat die Fokker of heette hij Fukker... dat hij de helft niet wilde afstaan aan de vent, die met zijn dochter zou trouwen. Ik steek niet toe, als Katrien Paula wil laten leren. Paula kan nu al beginnen verdienen. Maar ik kleed me niet uit, voor ik naar bed ga.

Ze liet zilver- en goudstukken eens tussen haar vingers glijden, streelde het bankpapier en dan sloot ze het koffertje, legde de blauwe steen terug en schoof er het brandhout over.

— Hier zal niemand mijn geld zoeken, mompelde ze. Het is er veilig. En ik maak de mensen wijs, dat ik mijn spaargeld naar de post draag.

Maria keerde naar boven terug.

— Deze deur gaat wel open, zei ze bij zichzelf. Ik

laat me niet opsluiten.

Wat later lag ze te bed, maar weer dacht ze aan Fugger en ze was kwaad, omdat Paula die akelige geschiedenis verteld had. Het duurde vanavond lang, eer ze insliep.

De volgende morgen moest Maria naar de kaai, waar de mosselschuiten uit Zeeland aanlegden. Die kwamen van Filippine, Ierseke, Tolen of Bruinisse, uit de streek, waar men mosselen kweekte. Al die schippers kenden Mossel-Mie, die zo vaardig was in het loven en bieden en telkens zei, dat ze niet voor het plezier van Bram of Isaac, Kees of Jaap mosselen uitleurde in de straten van Antwerpen, maar ze er iets op moest verdienen. Ze betaalde de minste prijs en koos de vetste mosselen; ze was echter een trouwe klant.

Ze deed ook nu haar inslag en wat later klonk weer haar schelle stem in een der volkswijken van Antwerpen.

Ze had voor elke dag haar ronde : Schippers- en Sint Andrieskwartier, Nationalestraat, ze ging zelfs tot aan de Dam.

En nu ze weer druk in de weer was, en toch soms eens aan de geschiedenis van Fugger dacht, mompelde ze :

— Flauwe praat, allemaal flauwe praat !

II.

't Was maart geworden. Katrien, de naaister, die eigenlijk weduwe Lanen heette, was erg ziek. Ze had in de winter te veel gewerkt. In december was ze beginnen te hoesten en dat werd steeds erger.

Nu lag ze al een paar weken te bed. Paula moest

uit school blijven, om moeder te verplegen, maar toch vond ze nu en dan een uurtje om te leren. Het spaargeld van moeder - het was niet veel - raakte op. De onderwijzeres kwam dikwijls en bracht altijd iets mee. Ze kende veel liefdadige mensen.

Tante Maria gaf toch ook nu en dan iets. Ze dronk nu hier geen koffie meer, maar bezocht om de twee, drie dagen haar zieke zuster. En dan verweet ze Paula, dat ze veel te lang op school was gebleven en haar moeder maar had laten sjouwen en wroeten. Daar deed tante het kind veel verdriet mee, maar ze was nooit gevoelig geweest.

Zekere morgen vertrok tante Maria weer met haar kar. Opeens stond Paula met een angstig gezicht naast haar.

— O, tante ga eens mee! Moeder is veel erger geworden. Trees van boven is er nu bij! kreunde ze.

— En denkt gij, dat ik mijn klanten kan laten wachten of ze schuren? viel tante ruw uit. Als Trees bij uw moeder is, hebt ge hulp. Let toch op, dat Trees niet in de kasten snuffelt. Ik vertrouw ze niet. Ik kom straks.

— O, tante, moeder snakt soms naar adem, ik ben erg benauwd.

— Dat doet ze al lang, naar adem snakken. Daar heeft ze een zware borstziekte voor. Het betert na een tijdje wel. Dat is een kwade vlaag. Ik kom zien zo gauw ik kan. En houd me nu niet langer op.

Maria begon haar ronde; het was al tegen de middag, toen ze aan het huis van haar zuster stopte. Trees, de buurvrouw, kwam haar tegemoet.

— 't Is te laat, zei ze nijdig.

— Wat te laat?

— Katrien is al van tien uur dood! Ze zou nog eens gaarne met u gesproken hebben, het arm

schaap. Ze vroeg het tot 't laatste toe.

Maria schrok nu toch geweldig.

— Katrien dood! Dat kan niet zijn! stamelde ze.

— Ga dan zien. Denkt ge, dat ik lieg?

— Katrien dood!

— Ze is in een benauwdheid gebleven. Paula was om de dokter geweest en moest toen de pastoor halen. Ik heb nog naar u gezocht, maar ik kon u niet vinden, en ik durfde niet lang wegblijven.

— Ik leurre aan de Dam. Ik moet toch mijn werk doen.

— 't Is een schande, dat ge niet meegekomen zijt, toen Paula u vanochtend verwittigde! viel Trees verontwaardigd uit.

— Een schande, een schande, ge moet op uw woorden letten! Ik moest zeker mijn klanten laten zitten.

— Er leuren er genoeg met mosselen, om uw klanten ook te bedienen, maar ge kon natuurlijk uw dagelijkse winst niet missen; we weten wat voor een gierige prij ge zijt!

— Zie mens, ik ben te goed opgevoed om voor het huis van mijn dode zuster ruzie te maken, maar anders sloeg ik u mijn vuist in uw valse tronie! siste Maria. Gij lelijke kwaadspreekster. Ik weet wel, waarom gij zo snel bij mijn zuster waart. Laat me door, stuk gespuis.

Maria's woede zonk toch, toen ze in de kamer trad, waar Katrien dood te bed lag en Paula weer in tranen uitbarstte. Trees ging boven, naar haar kamer. Neen, in een sterfhuis kon ze niet kijken, maar ze had het niet kunnen laten die harde Mossel-Mie even de waarheid te zeggen.

— Kind, kind, is dat zo rap gegaan? zei tante Maria, toch ook in een snik. Had ik het kunnen

voorzien, 'k zou natuurlijk mijn ronde nagelaten hebben. Maar wie kon dat peinzen!

Maria bleef nu drie dagen van de straat weg, al klaagde ze een paar keer, dat het een grote schade was, en ze er klanten zou door verliezen. Ze vestigde zich tot aan de begrafenis in het huis van haar overleden zuster. Ze regelde alles en ze betaalde de onkosten, want ze wilde niet, dat die klapachtige, venijnachtige Trees zich nog met iets bemoeide, of dat de bureu haar gierig zouden noemen.

En toen haar zuster op het Kielkerkhof rustte, nam tante Maria Paula mee. Ze liet een bed en een paar meubels naar haar woning brengen.

— Uw moeder had me natuurlijk willen vragen, dat ik voor u zou zorgen, zei ze tot Paula. Ze heeft het niet meer kunnen doen, maar het was eigenlijk niet nodig, want, arm schaap, wie zou er zich anders over u ontfermen dan ik ? Ge begrijpt, dat ge nu niet meer naar school kunt gaan; ge moet mijn huishouden doen.

Dat wekte bij Paula, die zo gaarne leerde nieuw verdriet, maar ze verborg het zoveel mogelijk. Wat kon ze zeggen, de arme wees, zonder een cent? Ze hing nu helemaal van tante af, of ze zou naar het gesticht moeten gaan.

De wet stelde voor Paula een voogd aan; het was een neef, die het heel goed vond, dat het meisje bij haar tante woonde en zich het liefst zo weinig mogelijk met haar zou bemoeien. De meubelen van Paula's moeder werden verkocht.

Zo was het april geworden. Zekere avond kwam tante Maria terug van haar ronde.

— Paula, zei ze, hier mijn huishouden doen, dat is

voor u een te lui leven. Ge kunt geld verdienen. En 's avonds ruimen we dan de boel wel wat op. Maandag moogt ge in de kardoezenfabriek van Corvilain gaan werken, juist als Petrus en Martha van hier boven.

Paula schrok, maar ze durfde niet tegenspreken. 's Avonds lag ze te wenen in haar bed, dat in de kamer van tante stond. Ze stak een punt van het laken in haar mond, opdat tante haar snikken niet zou horen. De wees dacht aan de vervlogen droom : onderwijzeres worden. Ze had er met moeder zo dikwijls over gepraat. O, wat kon ze heftig naar haar lieve moeder verlangen! Maar dat durfde ze zelfs niet tonen, want dan zou tante haar toesnauwen, dat ze maar als een grote madam naar de school ging, terwijl haar moeder zich afjakkerde tot een stuk in de nacht.

's Zondags kwam de onderwijzeres op bezoek. Ze had van leerlingen gehoord, dat Paula Lanen naar de kardoezenfabriek moest. Ze kwam er met tante Maria eens over praten.

De onderwijzeres, een vriendelijke dame van rond de dertig, vroeg of dat waar was.

— Paula, ga eens op straat, zei tante Maria. Ge moet ons hier niet staan afluisteren. Dat zijn geen manieren.

En toen vervolgde ze tot de bezoekerster :

— Of het waar is, dat Paula morgen naar de kardoezenfabriek gaat? Ja, 't is natuurlijk waar. En waarom niet? Onderwijzeres worden, nog vier, vijf jaar leren? En wie moet dat allemaal betalen ?

— Voor het studiegeld kan ik zorgen, dat is niet veel. Van u vraag ik alleen, dat ge het meisje in die tijd onderhoudt.

— Met steentjes van de straat zeker ?

— Kom, kom, madam, doe u zo arm niet voor! Kunt ge nu iets van uw geld beter besteden dan aan het kind van uw overleden zuster, een schamele wees? Paula is braaf en ze leert zo goed. Welk een voldoening voor u, als ze later onderwijzeres is !

— Gij babbelt gemakkelijk ! snauwde Maria. Ge kletst de mensen na, die beweren, dat ik rijk ben. Ja, er is een fortuin te verdienen, met een wagen mosse-len door de straten te leuren!

Probeer gij het eens. Ge zult dan anders klappen. En ik zou me afbeulen, om Paula dagelijks als een def-tige juffer naar school te laten gaan! Later zou ze als een fiere madam beschaamd zijn om nog naar Mossel-Mie te kijken! Ja, ja, ik weet wel, dat ze me zo noemen. Paula blijft in haar stand. Werken moet ze en geen hovaardige streken in haar hoofd halen !

De onderwijzeres merkte wel, dat er van het plan niets terecht zou komen.

— Stuur ze dan toch niet naar die gevaarlijke kar-doezenfabriek, hernam ze. Er kan daar elke dag een groot ongeluk gebeuren. Altijd tussen dat buskruit zitten. Zend Paula voor een paar maanden naar een naaischool, dat is niet duur en ze verdient spoedig iets.

— Ongelukken kunnen er overal gebeuren. Ik heb een metselaar gekend, die heel zijn leven op hoge lad-ders en stellingen stond en er nooit afviel. En op een keer, toen hij van zijn werk kwam, struikelde hij over de dorpel van zijn huis en brak hij zijn nek.

Er bleek met Mossel-Mie niet te praten en verdrie-tig ging de onderwijzeres heen.

De volgende morgen bracht tante Maria Paula naar de fabriek van Corvilain. Die stond tegen de Oosterweelse dijk, ongeveer waar nu de Royerssluis ligt. In die dagen bewerkte men er vijftig miljoen

't Was een mooie septemberdag van het jaar 1889.

Maria Peeters was kort na de middag van huis vertrokken voor haar tweede ronde vandaag. Ze reed even voor twee uur, over de Vrijdagmarkt, toen er plotseling een verschrikkelijke slag klonk. Maria wist niet wat er gebeurde, maar zat eensklaps op de keien. En ze zag ook anderen vallen. Er volgde een lawaai van kletterend glas, een gekraak en alle mensen kwamen verschrikt uit huis gelopen. Een bakker keek naar zijn gesprongen winkelruit en dan merkte hij, dat overal de ramen aan stukken waren.

— Dat is een ontploffing! riep er een. Misschien een schip in de lucht gevlogen.

— Het kan een gasketel zijn, voegde een ander er bij.

— Zie eens ! riep de bakker.

Mie was opgestaan en hield zich nog bevend aan haar kar vast. Ze keek nu als alle omstaanders omhoog. Een dikke rookwolk kronkelde al boven de stad.

— En 't riekt benauwd, zei er een. Dat moet ergens een groot ongeluk zijn.

't Duurde niet lang, of het klonk over het plein :

— De kardoezenfabriek van Corvilain is in de lucht gevlogen. Voorzeker zijn ze allemaal dood, die er werken !

Maria Peeters beefde nog meer en leunde nu helemaal tegen haar kar aan. De fabriek van Corvilain in de lucht gevlogen. En daar werkte Paula, daar had ze het weesje heengestuurd, om haar klein loon op te strijken, zij : de rijke Mossel-Mie, met haar schat in de kelder.

WIE ZAL OOI WETEN WAT ER OP DIT OGENBLIK GEBEURD IS ?... HEEFT EEN WERKSTER, DIE DE KARDOEZEN LEDIGDE, MET EEN HAARSPELD EEN VONK VERDOORZAAKT ?... KWAM EEN ARBEIDER MET EEN KISTJE BUSKRUIT TE DICHT BIJ DE OVENS OF DE STOOMKETEL ?... MAAR OP 6 SEPTEMBER 1889, EVEN VOOR VEERTIEN UUR, VLOOG DE FABRIEK VAN CORVILAIN MET EEN VRESELIJKE KNAL DE LUCHT IN .

Heel Antwerpen kwam in beroering. 't Nieuws liep snel rond. De overheden, politieagenten, gendarmen, de pompiers, geneesheren allen snelden in de richting van de Oosterweelse dijk, samen met de honderden verschrikte inwoners. Maria Peeters beheerste zich. Plots liet ze haar kar in de steek en ging ze ook langs de Scheldekaai naar de plaats van de grote ramp. 't Volk werd op een afstand gehouden, maar veel dokwerkers mochten door, want de kranige kerels wilden meehelpen om gewonden te redden. Enige arbeiders waren ontsnapt. Met verwilderd gelaat schreeuwden ze het nieuws uit. Plots was het buskruit ontploft en toen leek het of de wereld verging. De muren stortten in, het dak scheurde open, arbeiders en arbeidsters waren opgenomen geworden en ergens verminkt neergesmaakt. Bijna tegelijk verwekten nog ontploffende kardoezen brand in de daarnaast gelegen petroleumrichting van de firma Van Riet. De tanks werden uiteengerukt, vlammeende petroleum stroomde weg. Omringende huizen vatten vuur of waren ingestort en bewoners lagen onder het puin. Waar de Corvilain-fabriek gestaan had, zag men niets meer dan puin in een diepe put.

Vrouwen snelden toe en jammerden om hun man, of zoon of dochter. Ze wilden door de menigte dringen. 't Waren hartbrekende tonelen. De politie moest het volk teruggedrijven. Gedurig aan ontploften nog kardoezen en sisten kogels rond.

— Mensen, zei een politieofficier, men doet alles, wat men kan om gewonden te redden.

Pompiers, agenten, dokwerkers, geneesheren, ze trotseerden het gevaar; ze mochten in het puin. Anderen haalden de lijken weg, die zelfs in 't ronde lagen... of afgerukte lichaamsdelen.

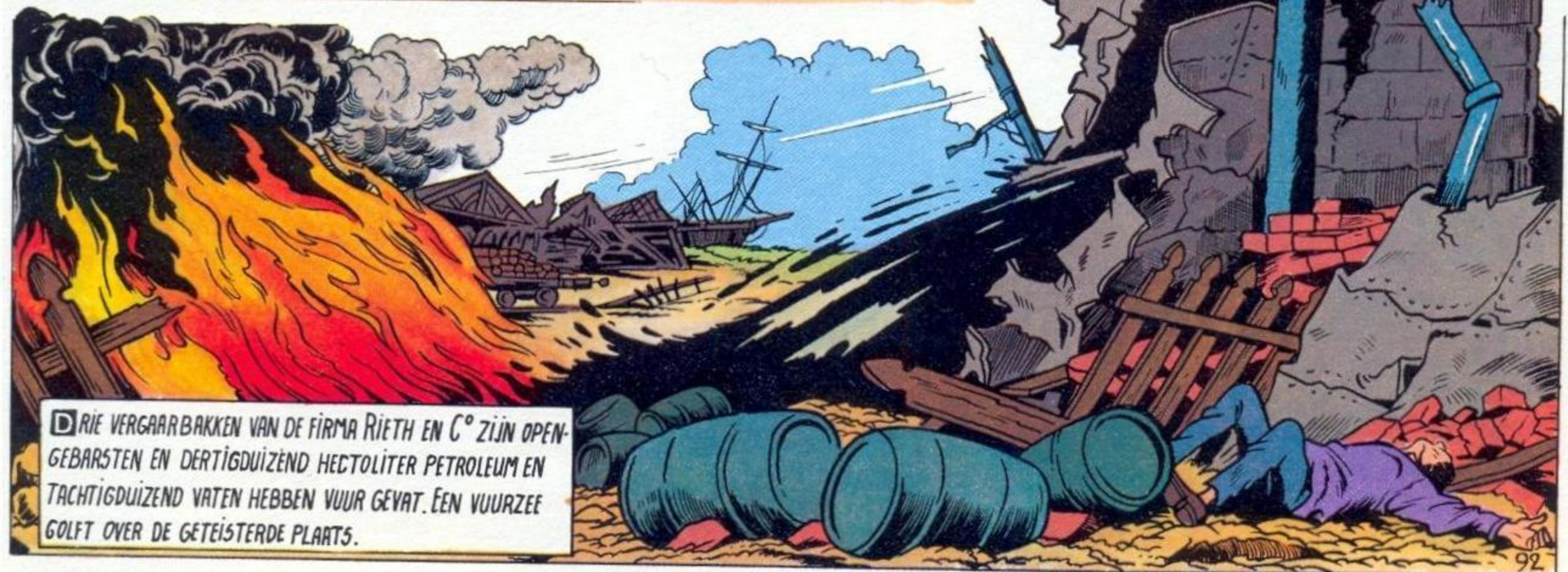
Maria Peeters keek naar de ontsnapt, die fami-

ONMIDDELIJK NA DE ONTPLOFFING KOMEN, UIT DE STAD, DE BRANDWEER EN HULPDIENTEN NAAR DE PLAATS VAN DE RAMP GEREDEN.

Zwarte rook?... Hemel! De petroleumtanks branden!

91

DRIE VERGAARBAKKEN VAN DE FIRMA RIETH EN C° ZIJN OPENGEBARSTEN EN DERTIGDUIZEND HECTOLITER PETROLEUM EN TACHTIGDUIZEND VATEN HEBBEN VUUR GEVAT. EEN VUURZEE GOLFT OVER DE GETEISTERDE PLAATS.

92

lieden in de armen vielen. Ze drong er heen.

— Waar is Paula Lanen ? vroeg ze.

Maar niemand kon antwoorden. Er waren er zoveel, die om een vermiste echtgenoot, of vader of broer of zuster riepen. Men kwam met draagbaren van het Stuivenberg- en het St. Elisabethgasthuis en voerde gekwetsten weg, jongere en oudere mensen, velen gruwelijk verbrand. Men legde ze in koetsen. En daar er paarden ontbraken, trokken burgers de rijtuigen naar de hospitalen. Men droeg ook doden en gewonden op berries en zelfs op planken weg. Veel lijken waren niet meer te herkennen. Och, men vond zelfs op grote afstand afgerukte armen en benen en in de Ferdinanduspolder twee hoofden. Uit het puin van enige arbeiderswoningen die dicht bij de fabriek gestaan hadden, haalde men veertien doden. Van de herberg Congoland stonden nog een paar muurblokken recht. Alleen een zoon behield het leven; hij bracht een glas bier buiten, toen allen binnen, familieleden en verbruikers, door het neerstortend puin gedood werden. Tot ver in de omtrek stonden de bomen zonder blaren; de overal heen schuifellende kogels hadden ze afgerukt.

Ook Maria Peeters werd door de politie op een afstand gehouden al jammerde ze om Paula. Ze ging naar huis. Misschien was Paula ontkomen en naar de Steenhouwersvest gelopen. En hoe zou het afgelopen zijn met Petrus en Martha van boven; die werkten ook in de fabriek.

Maria moest soms wringen, om door het volk te geraken, dat nog steeds toestroomde uit de stad, ook van Borgerhout, Merksem, Berchem, Hoboken, zelfs al van Mortsel, Wilrijk, Edegem, Kontich en andere dorpen. Overal was er schade, tot midden in de stad.

DE BRANDENDE PETROLEUM STROOMT IN DE SCHELDE WAAR
EEN AMERIKAANSE DRIEMASTER IN VLAMMEN OPGAAT. EEN
VALLENDE MAST TREFT DE SLEEPSTOMER TURK EN BOORT
HET SCHIP IN DE GROND.

INMIDDELS IS DE REDDINGSACTIE BEGONNEN. POLITIE,
MILITAIRE EN BURGERLIJKE GENEESHEREN, BURGERS, BRAND-
WEERMANNEN EN PRIESTERS SPANNEN ZICH IN TOT HET UIT-
ERSTE OM DE SLACHTOFFERS BIJSTAND TE VERLENEN EN TE
EVACUEREN.

94

Maria kwam eindelijk thuis; daar stonden enige vrouwen. Ze omringden Jansen en zijn vrouw, de bovenburen, die luid jammerden. Hun zoon Petrus was gered, maar Martha gedood. Petrus had zijn zuster naar het lijkenhuis zien voeren.

— En Paula? yroeg Maria.

— Paula is in het Stuivenberggasthuis, zei vrouw Jansen. Petrus heeft het gezegd. Hij is nu weer naar de fabriek om te helpen kameraden te zoeken.

— En is Paula erg gewond? kreet Maria.

— Dat wist Petrus niet. Ga zien, ze zullen u wel binnenlaten !

Pas nu dacht Maria aan haar kar, die ze op de Vrijdagmarkt achtergelaten had. Ze gaf een jongen een frank, om ze te gaan halen. En toen stapte ze naar het nog al ver verwijderd Stuivenberggasthuis. Ook hier stond veel volk; toen Maria eindelijk aan een portier kon zeggen, dat haar nichtje er lag, mocht ze binnen. Ze werd in een zaal geleid; daar lagen in lange rijen veel gewonden. Wat een gekerm en gekreun. Dokters en verplegers konden niet al het lijden verzachten en beschikten toen nog niet over zoveel pijnstillende middelen als nu.

— Paula! kreet Maria, want ze herkende haar nicht, die daar lag, het lichaam in linnen gepakt. Maar haar hoofd was vrij.

— Ze is nog bewusteloos, zei een verpleegster.

— O, heeft ze erge wonden ?

— Verbrand aan de armen en de schouders. We moeten afwachten hoe het verloopt.

— Zal ze nog genezen ?

— We mogen het hopen.

Maar de verpleegster kon nog niet veel zeggen en er werden steeds nieuwe gewonden binnengebracht.

Maria moest heengaan. In sombere stemming

kwam ze thuis. De kar met mossels stond in de gang. Maria keek er bijna niet naar. In angst en onrust zat ze in haar keukentje. Ze vond het er nu zo eenzaam. Een vrouw van naast de deur kwam haar zeggen, dat de vroegere onderwijzeres van Paula geweest was.

— Ik heb ze gezegd, dat Paula in het gasthuis ligt. Ze zal er morgen heen gaan, vervolgde de gebuur.

— O, het is verschrikkelijk. Misschien zal het arm kind sterven. Ze zit helemaal in linnen verpakt. Ze heeft brandwonden... en dat is erg.

Maria bleef alleen. Het was een afschuwelijke avond. Ha, nu speet het haar geweldig, dat ze Paula in die gevaarlijke fabriek liet werken. De onderwijzeres had haar nog gewaarschuwd.

— En om haar loon te hebben, deed ik het, beschuldigde Maria zichzelf. 't Was eigenlijk schandelijk van mij. Ja, ik ben een gierige prii !

Ze dacht opeens aan de geschiedenis van Fugger, de vrek die bij zijn schatten verhongerde. Dat zou niet gebeuren, had ze dikwijls gezegd. Maar nu besepte ze, dat ze toch eigenlijk ook gevangen zat, als in een kelder, gevangen in haar gierigheid, gevangen in de macht van de geldduivel en ze liet haar goede gevoelens versterven.

Ze had een kind uitgebuit, een wees. Ze dacht aan haar gestorven zuster en ze schaamde zich. Ze had Paula voor onderwijzeres kunnen laten leren; ze was er rijk genoeg voor, zonder te moeten vrezen, dat ze er nu of later iets te kort zou door hebben. Vrekkigheid was het allemaal geweest.

En eindelijk vouwde Maria Peeters de handen en diep uit haar hart bad ze : “O God, genees Paula en ik zal haar anders behandelen. Geef me de kans om mijn kwaad te herstellen”.

Ze hoorde allerlei geruchten. Nog aanhoudend reden er koetsen naar en van de plaats der ramp. Heel de nacht en dagen daarna duurde het opsporen van doden voort.

Paula genas. Ze was al wat beter, toen koning Leopold II de gewonden bezocht en ook haar bemoedigde.

Treurige plechtigheden hadden op het kerkhof plaats. Gedurig werden er doden begraven. In een gemeenschappelijk graf sloot men kisten met het stoffelijk overblijfsel van slachtoffers die men niet had kunnen herkennen.

Er kwamen nieuwsgierigen uit Holland, Frankrijk en Duitsland, om naar de verwoesting te kijken. Er werd veel gegeven voor de familie van de slachtoffers.

Dagelijks bezocht tante Maria Paula. Ze maakte haar ronden met de kar korter; ze liet veel klanten door andere leurders bedienen. Ook de onderwijzeres zat dikwijls bij Paula.

De heer Corvilain, die op de dag van de ramp te Parijs vertoefde, maar dadelijk overkwam, werd met een ingenieur gevangengenomen. Men beschuldigde hem, dat hij zonder toelating van de overheid een buskruitfabriek opgericht had. Er waren vijfenegentig doden, waarbij tweeënveertig niet meer herkend hadden kunnen worden en men telde tweeënzestig gewonden. Corvilain werd tot vier jaar gevangenisstraf veroordeeld en de ingenieur tot een jaar.

Na drie weken mocht Paula het gasthuis verlaten. Buren bezochten haar. Och, ze kon van de ramp niet veel vertellen. Ze pakte kruid in een kistje, toen ze een geweldige slag hoorde; tegelijk zag ze overal vuur. Ze werd een eind weggeworpen. Meer wist ze niet. Ze betreurde veel kennissen, die het leven verloren hadden.

Tante Maria had haar al gezegd, dat ze voor onderwijzeres mocht leren.

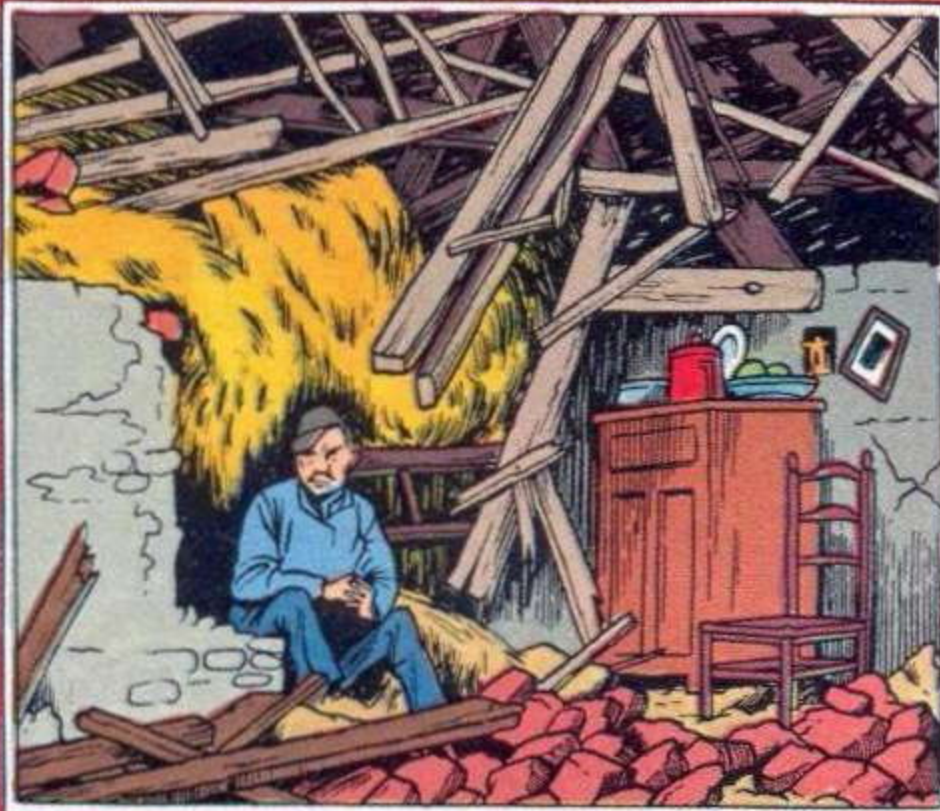
Vijf jaar later was Paula onderwijzeres. Tante Maria had nooit spijt over haar besluit; integendeel. Toen ze ouder werd en Paula getrouwd was, en tante niet meer wilde leuren, mocht ze bij haar nicht boven wonen. Ze kon natuurlijk alles zelf betalen, maar ze ondervond veel genegenheid. Ze was niet gierig meer.

In 1937 (toen A. Hans dit verhaal schreef) was Maria Peeters al lang dood en Paula een vrouw, zelfs een grootmoeder van drieënzestig jaar. Maar met liefde dacht ze aan tante Maria terug.

Er waren te Antwerpen nog veel ouderen, die de grote ramp Corvilain beleefd hadden.

EINDE.

Bijzonderheden over die ramp lazen we onder meer in de "Chronijke van Antwerpen", het merkwaardig werk van Hendrik Castel.

DE ENIGE OVERLEVENDE VAN
EEN FAMILIE EN WEZEN VOOR
HET OUDERLIJK HUIS
WARRONDER HUN OUDERS
WERDEN BEDOLVEN.

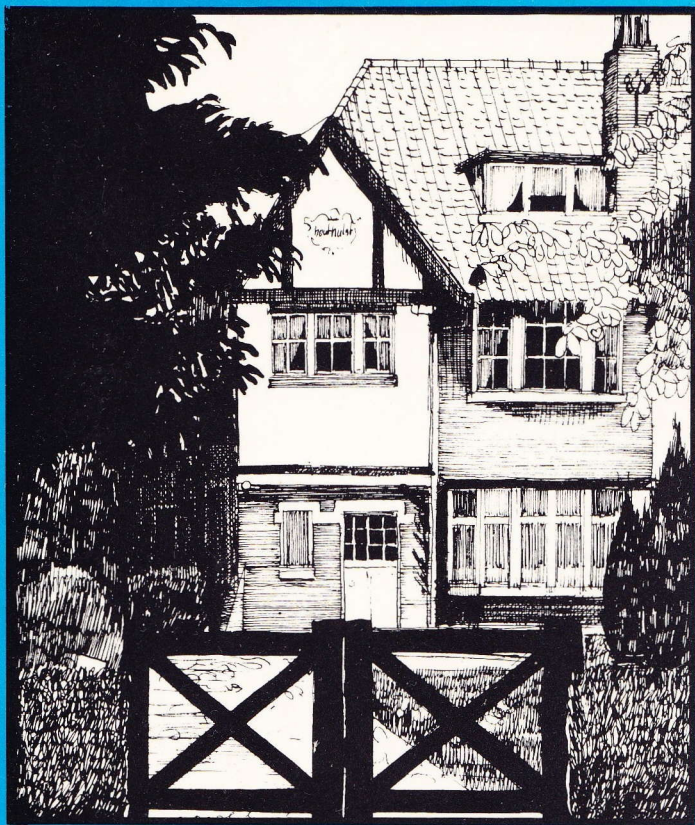
TEKENINGEN NAAR EIGEN-
TIJDSE FOTO'S. 1889.

Het nr. 663 "**De grote ramp**" is een pareltje van een verhaal voor de jeugd. Het thema van de industrialisering van Antwerpen en de hieraan verbonden gevaren in de tweede helft van de 19de eeuw wordt hierin behandeld. A. Hans beschrijft met gevoel het lot der misdeelden en de harde sociale toestanden in de Scheldestad, naar aanleiding van de vreselijke ontploffing van de buskruitfabriek van Corvilain in 1889. Hij had zich daarvoor grondig gedocumenteerd in de "Chronijke van Antwerpen" van H. Castel en in de dagbladarchieven. Even bracht die ramp ons het vreselijk bombardement rond de Gevaertfabriek te Mortsels in 1943 in herinnering.

Jan MARCHAU

JAN MARCHAU, geboren te Mechelen in 1929, woonachtig te Asse
Licenciaat Letteren, Wijsbegeerte en Joernalistiek
schrijver van ABRAHAM HANS, de verteller van
Vlaanderen (Nr 260, Vl. Toer. Bibl.)

ZO SCHREEF

In dit huis langs de Antwerpsesteenweg, Houthulst genaamd, leefde en werkte de volksschrijver Abraham Hans (1882 - 1939).

ABRAHAM HANS

Bewerking

JAN MARCHAU

een heruitgave van vier boekjes
uit de Kinderbibliotheek van Abraham Hans
verzorgd door Davidsfonds Kontich

KOLOFON

de omslagillustratie werd ontleend aan de dorpskalender
1982, gepentekend door Joris Olyslaegers

de biografische nota over Abraham Hans was
van de hand van Dr Robert Van Passen,
voorzitter van de Kring voor Heemkunde

de vier boekjes werden in opdracht
van het Davidsfonds-Kontich her-
schreven door Jan Marchau

zetwerk, algemene vormgeving
en druk was in handen van
Drukkerij J. Ouderits PVBA

heruitgave tot stand
gekomen dank zij de
samenwerking tussen
UITGEVERIJ J. OUDERITS
en

KONTICH